

naam **Zwier van der Vegte**
leeftijd **64**
opleiding **has**
loopbaan **rundveespecialist ACM Meppel, bedrijfsleider
Aver Heino, diverse functies bij De Marke**
huidige functie **projectmanager bij De Marke**

‘Als je gras met dezelfde aandacht teelt als alternatieve eiwitgewassen, haal je veel meer eiwit van het land’

‘Grasland is het ultieme rustgewas’

Derogatie of niet, gras blijft ook in de toekomst het hoofdgewas voor melkveehouders, denkt Zwier van der Vegte. Vooral voor tijdelijk grasland voorziet de projectmanager van De Marke een grote rol. ‘Als je klavers en kruiden volop aandacht geeft, is er geen gewas dat beter scoort in eiwit.’

TEKST INGE VAN DRIE

De weilanden rondom Agro-innovatiecentrum De Marke staan vol plassen. Na een extreem nat najaar is er ook in 2024 al flink wat water gevallen in de Achterhoek. ‘We hebben vorig jaar bijna 1200 millimeter regen gehad. Normaal gesproken valt hier in een jaar tijd 850 millimeter’, weet Zwier van der Vegte. ‘En sloten hebben we hier nauwelijks, dus het water kan ook niet gemakkelijk weg. Op 16 februari mest uitrijden zat er dit jaar niet in.’ Van der Vegte kent het melkveeproefbedrijf in Hengelo, dat onderdeel uitmaakt van Wageningen University & Research en inzet op een schone en rendabele melkveehouderij, op zijn duimpje. Bij de start ervan in 1991 begon hij als assistent-bedrijfsleider. Tussendoor maakte hij een uitstapje naar het biologische proefbedrijf Aver Heino, maar sinds 2010 is hij weer terug op het nest. Intussen houdt hij zich als projectmanager van De Marke vooral bezig met het delen van kennis, onder meer op het gebied van grasland. ‘Melkveehouders hebben 85 procent van de Achterhoekse grond in gebruik. Grofweg 75 procent daarvan is gras, naast 20 procent mais en 5 procent andere voedergewassen.’

Even terug in de tijd. Hoe was de start van De Marke?

‘Ook begin jaren negentig hadden we al stevige doelen op het gebied van ammoniakemissie en stikstofbodemoverschot. Niet alle veehouders waren daar blij mee. We hopen dat jullie opdracht mislukt, zeiden ze letterlijk tegen ons, want als we allemaal die kant op moeten ... Wat dat betreft zie ik wel parallellen met de huidige tijd. Ook nu verzetten veel veehouders zich tegen alles wat er op hen afkomt. En natuurlijk mogen de

hakken ook even in het zand. Maar daarna moet je weer verder kijken naar wat er nog wel kan.’

Welke rol speelde grasland door de jaren heen?

‘Gras heeft hier in de Achterhoek altijd een belangrijke rol gehad. Vergeet niet dat we hier nog landbouwgrond hebben die pas honderd jaar geleden ontgonnen is. Dat waren natuurlijk niet de beste gronden, anders waren ze al wel eerder ontgonnen. Die gronden zijn met varkens- en koemest in productie gebracht, maar ook grasland heeft daarbij een belangrijke rol gespeeld. Dat zorgde voor de opbouw van organische stof en het vermogen van de grond om vocht vast te houden.’

‘Gras blijft voor melkveehouders het hoofdgewas. Het is een supereiwitbron en wie volop aandacht schenkt aan grasklavers en kruiden, zal niet snel een gewas vinden dat het beter doet in eiwitproductie. Cijfers van accountantskantoren laten daarnaast steeds weer zien dat boeren die weidegang toepassen, nog altijd het hoogste inkomen realiseren. Gras uit het land brengt zonder tussenkomende kosten melk in de tank. De kwaliteit van gras is hoog en vergelijkbaar met die van krachtvoer.’

Wat heeft het verdwijnen van derogatie voor gevolgen voor het areaal gras?

‘Sommige mensen zien het wegvallen van derogatie als bedreiging voor het areaal grasland. Binnen het project Koeien & Kansen zie ik ook inderdaad dat sommige deelnemers kiezen voor het verbouwen van meer mais en het opstallen van de koeien. Maar volgens mij is dat niet de route. Ik denk dat de ondergrens van 75 procent gras

in het Gemeenschappelijk landbouwbeleid gaat helpen om het areaal grasland in stand te houden. Een veehouder die minder dan 75 procent gras heeft, moet 4 procent van zijn areaal als niet-productief bouwland of als ecologische zone inrichten. Ook fosfaat zal een rol spelen bij het in stand houden van grasland: met meer bouwland heb je minder plaatsingsruimte voor fosfaat.’

Op welke manier kun je grasland het best inzetten?

‘Ik voorzie vooral een grote rol voor tijdelijk grasland. Grasland is het ultieme rustgewas voor akkerbouwers. Zij kunnen met gras als rustgewas hun bodemkwaliteit op een hoger niveau brengen. Gras brengt organische stof, is goed voor het bodemleven en zorgt voor wormen in de grond en voor opslag van koolstof. En grasland heeft in vergelijking met bouwland een veel evenwichtiger bodemleven. Grasland bevat bacteriën én schimmels. Op bouwland zie je alleen bacteriën.’

‘Een akkerbouwer die twintig jaar lang rooigewassen heeft geteeld, heeft daar vast goed aan verdiend. Maar de bodemkwaliteit is intussen wel achteruitgehold. Voor zo’n akkerbouwer biedt samenwerking met een veehouder veel potentie. Een optimaal teeltplan zorgt voor een betere bodemkwaliteit, een betere benutting van stikstof en minder problemen met aaltjes. En het levert ook nog eens rendement op. Zo heeft de veehouder onder meer lagere afzetkosten voor de mest en kan de akkerbouwer meer gewassen telen die geld opbrengen.’

Hoe ziet zo’n ideaal teeltplan eruit?

‘Optimaal is drie jaar grasland en dan drie jaar bouwland. Na het scheuren van gras-

‘Akkerbouwers kunnen met gras als rustgewas de bodemkwaliteit verbeteren’

land komt er zo'n 200 kilo stikstof vrij door mineralisatie. Verbouw je daarna mais, dan heeft die geen extra bemesting nodig, geen drijfmest, maar ook geen kunstmest. Mais kan 200 kilo stikstof prima behappen, zeker als je daarna nog een vanggewas teelt.’

‘Wat je niet moet doen, is blijvend grasland scheuren, dan een jaar aardappels verbouwen en dan weer grasland inzaaien. Als je dertig jaar oud grasland scheurt, komt er in de jaren erna zomaar 600 kilo stikstof vrij. Dat is te veel voor die aardappels. Er spoelt dan dus veel stikstof uit en ook het organischestofgehalte loopt fors terug.’

‘Het nadeel van blijvend grasland is dat het lastig is om klaver en kruiden erin te krijgen en ze voor langere tijd in het gras te houden. Bij tijdelijk grasland levert dat minder problemen op, omdat je na drie jaar – als het aandeel klaver en kruiden wat terugloopt – de ploeg erin zet. Na twee jaar zou ook kunnen, maar een minpunt is wel dat het inzaaien van klaver en kruiden vrij prijzig is.’

‘Een optimaal teeltplan voor een veehouder heeft 35 tot 40 procent blijvend grasland, eventueel met klaver, 20 tot 25 procent tijdelijk gras-klaver-kruiden en 20 tot 25 procent bouwland. In samenwerking met akkerbouw zal vooral blijvend grasland minder worden ten gunste van bouwland. De kunst is dan om stikstof optimaal te benutten en de bodemkwaliteit in stand te houden.’

Hoe kunnen veehouders het beste omgaan met de nieuwe mestnormen?

‘Zorg dat je die eerste snede gras normaal blijft bemesten, ook nu de normen strenger

worden. Als je dat niet doet, daalt het ruw-eiwitgehalte van de eerste twee snedes onherroepelijk. En dat is wel het belangrijkste wintervoer. Ga ook aan de slag met klaver; daar kun je later in het seizoen stikstof mee besparen. Zeker op schrale percelen met een NLV-klasse lager dan 100 en na bouwland is de slagingskans groot.’

‘De verdeling van mest tussen gras- en maisland is eveneens een aandachtspunt. Het is slim om meer drijfmest op grasland aan te wenden en juist minder op maisland. Was je gewend om 40 tot 50 kuub mest op mais te brengen, dan kun je dat het beste verlagen naar 30 kuub en dat aanvullen met 40 tot 50 kilo stikstof in de rij.’

Hoe benut je gras het beste?

‘Op De Marke starten we heel vroeg in het voorjaar met weiden, in een normaal jaar zo rond half maart. Maar we stallen ook op tijd weer op. In september staan de koeien weer op stal. Onbeperkt weiden is minder goed voor de mestbenutting. Weidemest heeft toch een minder goede benutting dan drijfmest. Zeker in het najaar spoelt de stikstof uit mest en urine makkelijker uit. In september starten we dan met zomerstalvoeren en voeren we zolang er gras staat nog zo'n 4 kilo droge stof vers gras per koe per dag. Zo kunnen we het herfstgras toch nog benutten en hebben we minder verliezen dan als we dat gras zouden inkuilen.’

‘Vaker maaien is ook een manier om het gras goed te benutten. Juist voor extensieve bedrijven kan dat lonen, zodat de kwali-

teit van het ingekuilde gras beter is. Daarmee slaan ze twee vliegen in één klap: ze kunnen er goed van melken en ze hebben minder krachtvoer nodig. Dat is niet alleen economisch goed, maar het zorgt ook voor een lagere CO₂-uitstoot.’

Kunnen andere eiwitgewassen de rol van gras overnemen?

‘We hebben op De Marke vijftien jaar een demoveld met alternatieve eiwitgewassen gehad. Maar de opbrengsten vallen tegen en je kunt ze niet telen zonder deskundigen, zoals een akkerbouwer of een loonwerker. Ook moet je het gewas goed in de gaten houden. Als je een week niet hebt gekeken, kunnen veldbonen in de tussentijd maar zo zijn opgevreten door luizen.’

‘Mks en voederbieten zijn misschien nog mooie gewassen voor melkveehouders, maar ik zie geen meerwaarde in erwten, veldbonen en luzerne. Dan kun je beter grasklaver telen. Als je dat met dezelfde aandacht teelt, haal je veel meer eiwit van het land.’

‘Ik voorzie dat de melkveehouder in de toekomst topkwaliteit gras en mais teelt en beperkt krachtvoer voert dat uit Europa afkomstig is. De boer blijft als technéut belangrijk. Die heeft verstand van gras en van koeien en dat blijft ook in de toekomst de basis van een melkveebedrijf.’

Nu is het nat, maar afgelopen jaren waren er juist meerdere droge jaren. Heeft gras telen dan nog perspectief?

‘Als veehouders op droge zandgrond niet meer zouden mogen beregenen, dan wordt gras telen lastig. Maar de stijgende temperatuur heeft ook voordelen. Dit jaar was het gras half februari al mooi groen en begon het voorzichtig weer te groeien. Belangrijk is dat je in het voorjaar het grootste deel van de opbrengst binnenhaalt. En misschien moeten we ook kijken of we in de winter iets kunnen telen als de zomers zo heet en droog worden.’

‘Graan telen in de winter en sorghum toevoegen aan het bouwplan zijn wellicht ook opties bij droogte. Grasklaver houdt het ook langer vol bij droogte, met name rode klaver, net als kruiden. Ook bij Engels raaigras zie je verschillen in wortelintensiteit. Het ene ras wortelt dieper en kan water verder uit de grond halen dan het andere ras.’

‘Maar als je niet mag of kunt beregenen en het wordt echt droog, staak dan al je activiteiten op grasland. Kom dan niet meer met machines op het land en ga niet maaien of de koeien weiden. En laat ook het jongvee niet meer grazen. Dan moet je het gras gewoon met rust laten. Vaak valt het dan met de schade aan de zode nog wel mee.’ |